

Mednarodni simpozij

Vloga redovnikov pri oblikovanju evropske kulturne identitete ob zgledu benediktincev, kartuzijanov in cistercijanov

Stična, 14. april 2015

Muzej krščanstva na Slovenskem v Stični, ki je uvrščen med slovenske muzeje državnega pomena in je »osrednja slovenska muzejska ustanova na področju zbiranja, preučevanja in razstavljanja premične sakralne kulturne dediščine«, je dne 14. aprila 2015 pripravil enodnevni mednarodni simpozij z gornjim naslovom. To je bil dogodek, pripravljen v okviru evropskega projekta RISECI (Religion in the Shaping of European Culture Identity – Religija pri oblikovanju evropske kulturne identitete). Muzej, ki je drugače v slovenskem prostoru navzoč s pripravljanim razstav, z raznimi publikacijami in z drugimi prireditvami, je k projektu pristopil leta 2013. Polovico sredstev za sodelovanje v projektu je zagotovilo Ministrstvo za kulturo RS, ki je financer Muzeja krščanstva na Slovenskem, drugo polovico sredstev pa je muzej pridobil iz evropskega projekta RISECI. V projekt so vključene še specializirane ustanove iz Španije, iz Švedske in iz Škotske.

Uvodnim pozdravom Nataše Polajnar Frelih (direktorice Muzeja krščanstva), p. Janeza Novaka (opata stiške skupnosti) in Silvestra Gabersčka (sekretarja na Ministrstvu za kulturo) je sledilo dopoldne pet predavanj in popoldne štiri predavanja. Poleg slovenskih predavateljev so z izkušnjami in spoznanji o prispevku redovnikov za Evropo, zlasti o njihovem deležu pri pospeševanju kulturnih dejavnosti, sodelovali še strokovnjaki iz Nemčije, Portugalske, Nizozemske in iz Španije.

Iz slovenskega prostora je sodelovalo pet strokovnjakov. Dr. Anton Jamnik je svojemu prispevku dal naslov *Identiteta Evrope temelji na krščanskih koreninah* in v luči primerjave z drugimi okolji, kjer prevladujejo drugi verski sistemi, poudaril pomen krščanstva za oblikovanje in razvoj enotnega evropskega prostora. Bolj kakor ugotavljanje dejstev, ki so sama po sebi zadosti zgovorna, se tukaj postavlja vprašanje o priznavanju vloge in pomena krščanstva pri nastajanju evropske in slovenske družbe. Dr. Anton Nadrah, dober poznavalec cistercijanske navzočnosti na Slovenskem in pomena sv. Bernarda, je spregovoril o *Vplivu Pravila sv. Benedikta na evropsko umetnost*. Ob dejstvu, da so predvsem člani Benediktovih skupnosti Evropo naredili krščansko in postavili tudi njene duhovne temelje, je bilo vsekakor temeljno spoznanje o vlogi, ki ga je zanimanju za gradnje samostanov in cerkva ter njihovega opremljanja dajal sv. Benedikt in ga je zapisal v svojem Pravilu. Dr. Mija Oter Gorenčič, sodelavka Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta ZRC SAZU, je predavanje namenila mestu *Profanega v srednjeveški umetnosti reformnih redov v Sloveniji*. Osrednjo pozornost je namenila predstavitvi ohranjenega srednjeveškega arhitekturnega okrasja v samostanih cistercija-

nov in kartuzijanov, to pa je bil poseben izziv raziskovalnega dela, saj je bilo znano, da sta omenjeni skupnosti nasprotovali razkošju in okrasju, s katerim so se ponašale ustanove starejših benediktincev. V teku stoletij je odpor novih skupnosti do profane ornamentike skopnel. Silvester Gaberšček je svoj prispevek naslovil *Krščanstvo v koreninah slovenske kulture* in v njem predstavil glavne postaje razvoja krščanstva v prostoru, kjer so se naselili predniki Slovencev, in vpliv, ki so ga na ta prostor imela cerkvena središča v soseščini. V krajih, kjer so zaživele, so meniške ustanove vplivale na vse vidike življenja ljudi, tudi na gospodarstvo, na izobraževanje, na vzgojne in socialne dejavnosti, poleg izvirnih duhovnih in cerkvenopravnih. Podobe slovenske dežele si ni mogoče predstavljati brez njihovih izvirnih potez, ki jih sestavlja okoli tri tisoč cerkva in na tisoče znamenj. Še teže bi bilo govoriti, »kakšen bi bil odraz njenih ljudi brez stoletnih ustvarjalnih vzgibov, ki so vzkli iz krščanstva«. Arhitekt, fotograf in oblikovalec Zvone Pelko, ki je v preteklosti veliko pozornosti namenjal skrbi za promocijo védenja o kartuzijah na Slovenskem, je svojemu prispevku dal naslov *Meniške poti Slovenije*. V sliki in besedi je predstavil svoja prizadevanja in prizadevanja članov KD Zgovorna tišina za oživljanje povezave starejših meniških redov in njihovega mesta tako v slovenskem prostoru kakor v duhovni in kulturni resničnosti srednje Evrope danes. Ob podobi kartuzijana z antifonarijem je pokazal na duhovno in kulturno bogastvo kartuzijanskih ustanov v slovenskem prostoru.

Predavatelji iz zgoraj naštetih dežel so s svojimi prispevki opozorili na duhovno in kulturno povezanost evropskega prostora in na delež, ki so ga pri tem, čeprav vsak na svoj izvirni način, razvili menihi iz treh redovnih skupnosti. Dr. Krijn Pansters, predavatelj na univerzi Tilburg v Utrechtu in raziskovalec na Katoliški univerzi v Leuvenu, je spregovoril o kartuzijanski duhovnosti in gradnjah in prispevku dal naslov *Gradnja kontemplacije. O duhovni obrti kartuzijanov*. Kot dober poznavalec srednjeveške mentalitete in religiozne misli je ob zgledu kartuzij v zahodni Evropi začrtal pomen kartuzijanske kontemplacije in molka za razvoj njihove duhovnosti in vpliva na pobožnost drugih ljudi. Predavanje z naslovom *Cistercijanska in benediktinska arhitektura na Frankovskem – opatije in samostani v okolici Bamberga* je predstavila Annette Schäfer iz Hirschaida pri Bambergu, strokovnjakinja za karolinško in otonsko arhitekturo. Ob zgledu štirih benediktinskih in cistercijanskih opatij je pokazala pomen umetnosti za samostansko življenje, na njihov vpliv na arhitekturo v južni Nemčiji in na zgodovinski pomen umetnikov, ki so sodelovali pri njihovem nastajanju, v srednji Evropi. Dr. Maria Adelaide Miranda je prišla iz Portugalske, kjer predava umetnostno zgodovino v Lizboni in se posveča predvsem srednjeveški umetnosti, barvam, ikonografiji in iluminacijam. Njeno predavanje je bilo naslovljeno *Santa Maria de Alcobaca: globalni projekt cistercijanske umetnosti in duhovnosti*. To je bila predstavitev ugledne cistercijanske opatije, ki je imela pomembno vlogo v zgodovini portugalskega kraljestva in srednjeveške arhitekture. Izvirna je po svoji opremi, liturgičnih predmetih, knjižnici in po številnih iluminiranih rokopisih. Nastajala je pod vplivom sv. Bernarda in je bila izraz njegovih estetskih načel. Predavanje, ki ga je predstavil dr. Miquel Tresserras Majó iz Španije, zaslužni profesor zgodovine in sodobne misli, je bilo predstavljeno kot

odgovor na vprašanje *Ali je mogoče imeti sodobno krščansko umetnost na ravni tiste, ki so jo ustvarjale srednjeveške samostanske in stolnične skupnosti?* Po njegovem prepričanju je vsaka umetnost usmerjena v transcendentnost. Krščanska umetnost se je rodila znotraj krščanske skupnosti in je dobivala navdihe v krščanski teologiji. Za ilustracijo je predstavil dela, ki so nastala v delavnicah okoli šole ob stolnici v mestu Vico in v benediktinskem samostanu Ripoll v Kataloniji. Zaradi zadržanosti predavatelja dr. Imma Bernharda Eberla, vodja mestnega arhiva Große Kreisstadt Ellwangen, Nemčija, je odpadlo njegovo predavanje *Cistercijani – red za evropsko enotnost od srednjega veka naprej*.

Priprava mednarodnega simpozija vsekakor pomeni pomembno obliko vstopanja Muzeja krščanstva na Slovenskem v slovensko javnost in v širši evropski prostor. Vodstvu muzeja je uspelo pridobiti ugledne strokovnjake s področja srednjeveške monastične kulture in zagotoviti dobre možnosti za izvedbo simpozija. Predavanja in spremljajoče razprave so ponovno potrdile, da so bile redovne skupnosti pomembna vez slovenskega prostora s širšim evropskim prostorom, od koder so posredovale nove ideje in umetniške pobude, hkrati pa so v temeljih zaznamovale identiteto ljudi in prostora. Vsa predavanja in diskusije so bili simultano prevajani. Pripravljen je bil predstavitveni zvezek in upati smemo, da bodo predavanja pripravili tudi za tisk.

Bogdan Kolar